

پیشگفتار

در کتاب حاضر سعی شده است با ارائه کلیاتی در ارتباط با جامعه، بعد اجتماعی انسان و پدیده‌های اجتماعی، نقش غیر قابل انکار انبیای الهی در بازسازی از کج‌رویه‌ها و انحرافات اجتماعی در بحث آسیب‌شناسی اجتماعی ارائه شود. تردیدی نیست که حیات انسان در سایه زندگی جمعی، رشد و تداوم می‌یابد. به عبارتی زندگی جمعی و نظم اجتماعی از ضروریات زندگی انسان امروز است در مقابل ابعاد نظم اجتماعی؛ شناخت نااهم‌نواپیها و کج‌رویه‌های فردی و اجتماعی و چگونگی سیر صعودی و نزولی این نااهم‌نواپی در حوزه فردی، اجتماعی و صاحبان قدرت ضروری است. هرچند در حوزه دینی و از منظر باورها و آموزه‌های دینی این مبحث، در کتب موجود به شدت غیر مدرن بوده است ولی تلاش‌های صورت گرفته در تدوین بخشهایی از برخی کتب، مقدمه‌ای امیدوارکننده برای بررسی آسیب‌شناسی اجتماعی، از منظر دین به شمار می‌رود. تردیدی نیست انبیای الهی به عنوان مریبان برگزیده در طول حیات خود در تلاش بوده‌اند بازدارنده جامعه از کج‌رویه‌های فردی و اجتماعی باشند. آنها نه از نگاه جامعه‌شناختی که به تفسیر آنچه در جامعه می‌گذرد و یا به تعبیری بهتر به آنچه «هست» می‌پردازند، بلکه به عنوان مریبانی آگاه و متعهد به ارزشها و مقید به راهبری افراد جامعه و نسلهای بعد از خود تلاش کرده‌اند با تحمل هرگونه مشقت، آزار، شکنجه و حتی قتل، این وظیفه الهی- اجتماعی خود را عملی سازند. در کنار انبیا، مصلحان اجتماعی نیز از این ویژگی بی‌بهره نبوده‌اند که نتیجه آن، همان مقدار نظم است که جوامع کنونی از آن بهره‌مند هستند، هرچند در لایه‌های زیرین این نظم اجتماعی مطلوب، ما با هنجارشکنیهای حاکمان در سراسر جهان به خصوص قدرتهای اول نظامهای سیاسی- اجتماعی روبه‌رو هستیم که از هرگونه کج‌روی جهت رسیدن به منافع خویش روی گردان نیستند و در مواقعی هم که در تنگنا قرار می‌گیرند، یا به ظاهر عذرخواهی می‌کنند یا با عبارت‌پردازی و داستان‌سرایی سعی در عادی جلوه‌گر ساختن کج‌رویه‌های غیر قابل بخشش خود دارند و با بیان اینکه ما به خاطر جلوگیری و شکل‌گیری رفتارهای انحرافی و ارتکاب جرم چنین اقداماتی را انجام داده‌ایم رنگ اصلاح امور اجتماعی را بر روی سیاه‌کاریهای خود می‌پاشند. بر همین اساس جامعه می‌تواند با کمک انسانهای برگزیده و مصلحان واقعی، راهکارهای روشن‌تری فراروی دل‌سوخته‌گان رنج‌دیده و رنج‌کشیده از کج‌رویه‌ها و انحرافات اجتماعی قرار دهد. آنچه با عنوان آسیب‌شناسی اجتماعی با نگاهی به دیدگاه دین در این کتاب ملاحظه می‌شود، براساس سرفصلهای واحد نظری جهت آشنا ساختن دانشجویان دوره کارشناسی روان‌شناسی و مشاوره تدوین شده است. این کتاب در شش فصل با عناوین: کلیاتی در مورد انحرافات اجتماعی، جامعه‌پذیری و فرهنگ‌پذیری، واکنش نسبت به کج‌روی، خشونت و مسائل اجتماعی، انحرافات اجتماعی و کج‌روی از نگاه دین، تنظیم شده است.

در فصل اول کتاب در ذیل مقوله «انحرافات اجتماعی» مباحث ارتباط با انسان و زندگی جمعی، کج‌روی، نظم اجتماعی، کنشهای متقابل، ویژگیهای نظم اجتماعی، حوزه‌های عمل اجتماعی و ابعاد نظم و کج‌روی بحث شده است.

فصل دوم در بحث «جامعه‌پذیری، فرهنگ‌پذیری و ابعاد آن»، به فرایند جامعه‌پذیری و اثرگذاری و جامعه‌پذیری بهنجار می‌پردازد، که تحقق مباحث فصل قبل در گرو عینیت بخشیدن به این فرایند است.

فصل سوم «واکنشها نسبت به کج‌روی» را مطرح می‌سازد: نظر مردم درباره کج‌روی، حدود و خصوصیات کج‌روی، دسته‌بندیها در شکل‌گیری کج‌روی و کج‌رویه‌های مثبت و منفی، نخستین و دومین، فردی و گروهی محورهای بحث این فصل است، که عملاً به موازات فاصله گرفتن از فرایند صحیح جامعه‌پذیری بهنجار، رخ می‌نماید.

فصل چهارم به ابعاد «خشونت و مسائل اجتماعی» می‌پردازد و خشونت خانوادگی، خشونت علیه زنان، انحرافات اجتماعی از دیدگاه قانون، بی‌سازمانی اجتماعی، نسبی بودن انحراف و رفتارهای انحرافی و ضد قانون، مسئله اجتماعی، مسائل کودکان، نوجوانان و جوانان و سالمندان و کودک‌آزاری را بررسی می‌کند. خشونت نیز پی‌آیند وجود کج‌رویه‌های اجتماعی است.

در فصل پنجم «انحرافات اجتماعی» مطرح شده است که در اینجا به نقش عوامل اقتصادی در انحرافات اجتماعی، فقر و انحرافات اجتماعی، ارتکاب جرم، جرم و اعتیاد به مواد مخدر، فرایند عوارض اعتیاد، سیگار، الکل، اعتیاد پورنوگرافیک، جرایم جنسی و فحشا، فرار از منزل، خودکشی، اینترنت و بیماری‌های ایدز پرداخته می‌شود. این فصل نیز در امتداد فصلهای سوم و چهارم قرار دارد.

فصل ششم به «آسیب‌شناسی اجتماعی از دیدگاه دین» می‌پردازد: آسیب‌های اجتماعی در عهد قدیم و جدید، هم‌نوایی و کج‌روی در تلمود (عهد عتیق) آسیب‌های اجتماعی در عهد جدید. هم‌نوایی و کج‌روی در مسیحیت و رفتارشناسی کج‌روان از دیدگاه قرآن، سوء ظن اجتماعی و اشاعه فحشا، کج‌روی و نسبی بودن یا مطلق بودن اخلاق، قرآن و سازوکارهای دفاعی کج‌روان، هم‌نوایی و کج‌روی از دید پیامبر اسلام (ص) در بعد فردی و اجتماعی، شایعه‌پراکنی، بیکاری و سربار جامعه بودن. آسیب‌ها، کج‌رویه‌ها و هم‌نوایی در بعد فردی و اجتماعی از دیدگاه حضرت علی (ع) و آسیب‌شناسی اجتماعی از دیدگاه دانشمندان اسلامی نظیر جاحظ، ابن سحنون، فارابی، قابسی، اخوان‌الصفاء، ابن مسکویه، ابن سینا، بیرونی، سهروردی، خواجه نصیرالدین طوسی، مولوی، غزالی، سعدی، ابن خلدون، شهید ثانی، فیض کاشانی، محمدباقر مجلسی، محقق نراقی، شهید مطهری و شهید بهشتی نیز بخش انتهایی این فصل را به خود اختصاص می‌دهد که در ادامه نیز مختصری در ازهم‌گسیختگی خانواده همراه با نظر اسلام در کرامت کودک و کراهت کودک‌آزاری بحث می‌شود. در این فصل سعی شده است به صورت روشن هم‌نواییها، ناهم‌نواییها و کج‌رویه‌ها از منظر باور دینی مطرح شود.

آنچه مؤلف به آن اذعان دارد کاستیهای کار به‌خصوص در بخش آسیب‌شناسی از منظر دین است که فصلی جدید در این درس است و مؤلف فروتنانه از صاحب‌نظران انتظار دارد برای ویرایش بعدی کتاب او را مدد رسان باشند.

در اینجا لازم است از سازمان «سمت» که چاپ این کتاب را عهده‌دار شد، تشکر نمایم.